

WHITE PAPER

POZIȚIA SOCIETĂȚII CIVILE PARTICIPANTE LA EVENIMENTUL

VIITORUL PACTULUI VERDE EUROPEAN: ÎNȚRE ECHILIBRU ECOLOGIC ȘI ECHITATE SOCIALĂ

CONTEXT

În 29 mai 2024, peste 40 de organizații ale societății civile din România cu expertiză în domeniile climă, energie, agricultură și biodiversitate au participat la o masă rotundă co-organizată de **Centrul pentru Studiul Democrației, Centrul Român pentru Politici Europene, Bankwatch România și Federația Coaliția Natura 2000**, sub egida **Comitetului Economic și Social European (CESE)**, intitulată "**Viitorul Pactului Verde European, între echilibru ecologic și echitate socială**". Acest demers s-a înscris în seria de peste 100 de evenimente găzduite de membrii CESE în Statele Membre ale Uniunii Europene, pentru a crește interesul cetățenilor Europei în apărarea valorilor europene și a democrației pe continentul nostru și pentru a promova un dialog deschis, transparent și substanțial între societatea civilă și reprezentanții instituțiilor europene. La eveniment au participat, de asemenea, cinci candidați la alegerile pentru Parlamentul European, reprezentând întregul spectru al partidelor politice europene.

Organizațiile gazdă vor integra perspectivele discutate în cadrul evenimentului în activitățile lor de advocacy, iar CESE le va folosi în elaborarea de noi rapoarte și avize pe marginea cadrului legislativ european.

SCURTĂ PERSPECTIVĂ A COMITETULUI ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ASUPRA PACTULUI VERDE EUROPEAN

- **În fața unor crize multiple și interconectate - climă, biodiversitate, conflicte, inflație - avem nevoie de o schimbare de paradigmă:** o reinventare a economiei europene către una a bunăstării, echitabilă și verde, aliniată limitelor planetare și în concordanță cu Agenda 2030. CESE consideră că tranziția de la sistemul economic în care principalul motor era reprezentat de creștere, la cel în care sustenabilitatea primează este imperioasă, motiv pentru care propune o serie de indicatori de măsurare a progresului economic și social dincolo de PIB;
- **Nu va exista un Pact Verde fără un Pact Social** ("there will be no green deal without a social deal") - Fondul pentru Tranziție Justă nu rezolvă problema structurală a echității procesului de tranziție. Astfel, CESE promovează necesitatea unei directive europene pe tranziție justă și a unui Comisar European dedicat subiectului;
- **Ajustarea în jos a țintelor Pactului Verde nu reprezintă o soluție sustenabilă a nemulțumirilor diferitelor segmente ale societății europene.** În schimb, trebuie ajustate politicile din spatele țintelor și văzut, concret, cum pot ele funcționa și de ce actualul lor design nu este unul optim. Spre exemplu, în domeniul agriculturii, problema reală este că fermierii europeni nu primesc un preț corect pentru producția lor și până nu va fi adresat subiectul lanțurilor valorice globale și acordurilor comerciale care dăunează competitivității agriculturii europene, renunțarea la țintele de înverzire a Politicii Agricole Comune nu va duce la îmbunătățirea situației agricultorilor europeni.

PERSPECTIVA SOCIETĂȚII CIVILE ASUPRA SUBIECTULUI CLIMĂ – ENERGIE

Societatea civilă din România atrage atenția că inacțiunea în ceea ce privește schimbările climatice este mai costisitoare decât acțiunea, recunoscând riscul agravării sărăciei energetice, a inegalităților sociale, precum și a sentimentelor anti-europene o dată cu implementarea Pactului Verde European. Acest argument ia în considerare în special includerea sectorului rezidențial și al transportului în Sistemul European de Tranzacționare a Certificatelor de Emisii (ETSII), motiv pentru care subliniază necesitatea accelerării și integrarea măsurilor dedicate tranziției echitabile în toate ariile de politici aferente Pactului Verde European. Astfel, așteptările de la viitorii decidenți europeni sunt:

- **Implementarea unor cadre eficace de dialog cu cetățenii pentru crearea de consens public asupra tranziției și creșterea acceptanței publice a acesteia, ca bază pentru implementarea Pactului Verde European, prin măsuri precum integrarea orizontală a Principiului Parteneriatului în toate instrumentele europene de finanțare;**
- Derularea de **studii de impact de mediu, dar și social**, pentru a identifica impactul diferențiat asupra diferitelor grupuri sociale și riscurile de agravare a inechității sociale ale măsurilor Pactului Verde European;
- **Contracararea discursurilor de tip climato-sceptic** pentru diminuarea riscurilor asociate mișcărilor sociale reactive;
- **O abordare sistemică, uniformizată și integrată a politicilor și instrumentelor de finanțare**, centrată pe răspunsul la nevoi umane, bunăstarea și calitatea vieții generațiilor prezente și viitoare și protecția și restaurarea mediului;

- **Condiționalități sociale și de protecție a mediului puternice**, valabile tuturor instrumentelor europene de finanțare, cu prioritizarea investițiilor care contribuie la combaterea crizelor schimbărilor climatice și pierderii biodiversității, la scăderea poluării și reducerea inegalității sociale;
- **Instituționalizarea tranziției echitabile ca obiectiv strategic al următoarei Comisii**, prin numirea unui Comisar pentru Tranziție Justă, continuarea Fondului European pentru Tranziție Justă și integrarea obiectivelor de tranziție echitabilă în toate ariile relevante, precum Semestrul European sau Pilonul European pentru Drepturi Sociale;
- **Promovarea achizițiilor publice verzi**, ca modalitate transversală de a stimula tranziția la o economie cu emisii scăzute;
- **Identificarea de surse suplimentare de finanțare pentru tranziție, inclusiv mobilizarea bugetelor naționale**. Societatea civilă atrage atenția că după finalizarea NextGenEU, atingerea neutralității climatice va necesita, suplimentar față de alocările prezente, cca. 2% din PIB-ul european până în 2050.

La nivel sectorial dorința societății civile din România este de menținere a atenției pe **tintele ambicioase ale UE pentru 2030 și 2050** și în următoarea legislatură, alături de:

- Introducerea **țintelor bazate pe știință pentru 2040**;
- Stabilirea unui **termen limită pentru eliminarea gazului fosil și petrolului** din mixul energetic, în linie cu recomandările IPCC;
- Noul cadru financiar multi-anual european să **excludă finanțarea noilor proiecte pe gaz fosil**;
- **Hidrogenul** să fie folosit în **industriile greu de decarbonat**, iar tehnologiile regenerabile să fie folosite pentru accelerarea tranziției în sectorul rezidențial;

- **Monitorizarea** atentă a angajamentelor Statelor Membre din **Planurile Naționale Integrate Energie Climă**, a.î. țintele europene să poată fi îndeplinite;
- Susținerea **investițiilor în rețelele de energie electrică** și prioritizarea unui **sistem energetic descentralizat**, bazat pe prosumatori și comunități de energie, față de proiecte mamut de infrastructură energetică la nivel național;
- Implementarea eficientă a **pactului pentru competențe** în industriile regenerabile și armonizarea inițiativelor privind competențele verzi;
- Crearea unui **registru European de no-go zones** pentru proiecte regenerabile, inclusiv analiza proiectelor existente și actuale din Europa în raport cu principiul "do no significant harm", concomitent însă cu identificarea unor **zone de accelerare** a investițiilor în producția de energie din surse regenerabile;
- **Acorduri comerciale mutual benefice cu țări producătoare** de materii prime esențiale industriei regenerabile, în sinergie cu politica europeană de dezvoltare. Societatea civilă atrage atenția asupra riscului de agravare în aceste țări a abuzurilor asociate muncii, drepturilor omului și de mediu generate de creșterea accelerată a cererii de materiale rare pentru electrificare, coroborat cu acutizarea tensiunilor geopolitice și a valurilor migraționiste pe fond de conflict;
- **Diminuarea dependenței UE de resurse prime**, printr-o strategie pe termen lung pentru diminuarea cererii de electricitate, prin stimularea economiei circulară în industria energiei regenerabile și emfază pe acces la servicii de calitate vs. proprietate în sectoarele în care este posibil (eg. transport)
- Introducerea unor **ținte ambițioase pentru reducerea emisiilor de metan** și evaluarea modalităților fezabile și echitabile de reducere a acestor tipuri de emisii

Din punct de vedere procedural echitatea tranziției energetice trebuie să urmărească în primul rând **accesul universal la servicii energetice sustenabile, accesibile și sigure** pentru asigurarea nevoilor de bază, în linie cu Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 7, dar și alte principii, precum:

- Asigurarea participării societății civile și cetățenilor, în linie cu Convenția de la Aarhus și Principiul Parteneriatului;
- Măsuri și finanțare pentru creșterea capacității autorităților locale ca prim punct de contact cu comunitățile;
- Obligatorietatea companiilor de energie de raportare transparentă a datelor, în special cele de consum.

Toate aceste deziderate pot fi îndeplinite doar printr-o colaborare mult mai strânsă **între nivelurile europene de guvernare** (Parlament, Comisie), **guvernele naționale și regionale**, prin întărirea guvernării multi-nivel. La nivel transversal, societatea civilă atrage atenția asupra deficitului considerabil de capacitate de implementare la nivel național raportat la complexitatea crescândă a cadrului european de politici.

PERSPECTIVA SOCIETĂȚII CIVILE ASUPRA BIODIVERSITĂȚII

Criza biodiversității și cea climatică sunt două fațete ale aceleiași monede și trebuie adresate cu soluții integrate. Nu putem vorbi despre un viitor prosper și sănătos pentru oameni pe o planetă destabilizată climatic, cu resurse supra-exploatate, zone degradate, și păduri distruse.

Societatea civilă din România susține:

A) Cu privire la biodiversitate

- **Strategia UE privind Biodiversitatea:** 30% din suprafața terestră și 30% din cea marină să fie protejate și o treime din acestea sub protecție strictă. Atragem atenția însă că obiectivele de protejare a biodiversității trebuie integrate cu strategia europeană "de la fermă la consumator" și cu politica agricolă comună;
- **Soluțiile bazate pe natură**, cum ar fi protejarea și refacerea zonelor umede, a turbăriilor, a ecosistemelor costiere, a pădurilor, a pășunilor și a solurilor agricole. Aceste soluții sunt esențiale pentru adaptarea la schimbările climatice. **Natura reglează clima. În România soluțiile bazate pe natură pot duce inclusiv la refacerea ecosistemelor degradate, forestiere și acvatică.** Refacerea ecosistemelor degradate poate duce la stocarea eficientă a CO₂, iar declinarea la nivel național a Legii (europene) privind Restaurarea Naturii trebuie să se concentreze pe acest potențial al terenurilor degradate;
- **O rețea de arii protejate reprezentativă**, eficient administrată și finanțată, interconectată prin coridoare ecologice - la nivel național;

- **Integrarea conservării biodiversității în managementul forestier** prin menținerea unui sistem silvicultural apropiat de natură;
- **Conservarea peisajelor mozaicate silvopastorale** cu mare valoare conservativă, reprezentate de mixul de habitate de fânețe-tufărișuri-pajiști-păduri, importante inclusiv pentru identitatea culturală a comunităților locale;
- **Reducerea presiunilor asupra biodiversității rezultate din chimizarea excesivă ce caracterizează unele practici ale agriculturii intensive** (utilizarea fertilizanților, pesticidelor) și încurajarea celor favorabile conservării biodiversității (peisajele cu biodiversitate ridicată pe terenurile agricole, agroecologia, agricultura ecologică etc);
- **O cuantificare reală a beneficiilor economice ale biodiversității.** Beneficiile rețelei Natura 2000 (inclusiv din afaceri sustenabile, pro-biodiversitate) la nivelul UE sunt evaluate între 200 și 300 de miliarde EUR pe an. Se preconizează totodată că nevoile de investiții ale rețelei vor sprijini crearea unui număr de 500. 000 de locuri de muncă suplimentare;
- **Fiecare stat membru, implicit și România, trebuie să contribuie în mod echitabil** la obiectivul general de restaurare a cel puțin 20% din suprafața terestră și marină a UE până în 2030, cuprinse în Legea privind Restaurarea Naturii;
- Țintele de restaurare a conectivității râurilor și luncilor inundabile, turbăriilor și a biodiversității și a zonelor umede de pe agricole sunt esențiale și trebuie păstrate în lege;
- Trebuie să existe **o finanțare suficientă** pentru implementarea acțiunilor de restaurare la scară largă răspunzând astfel urgenței crizei pierderii biodiversității și a celei climatice.

B) Cu privire la păduri

- Propunerea de Regulament european cu privire la cadrul de monitorizare a pădurilor europene reziliente (Forest Monitoring Law), aflat în prezent la nivel de co-decizie, este esențial pentru a avea un set integrat de date despre starea pădurilor din UE. România trebuie să susțină acest regulament, concomitent cu instituirea unei **alocări bugetare dedicate echitabile pentru conservarea pădurilor** la nivel de UE, nu doar la nivelurile naționale;
- Mecanisme echitabile de compensare a proprietarilor cărora le sunt impuse restricții în gestionarea resurselor oferite de pădure. Povara eforturilor de conservare nu trebuie să cadă în totalitate pe umerii proprietarilor de păduri. Compensațiile sunt necesare pentru a asigura **despăgubirea proprietarilor de drept**, dezavantajați prin restricționarea utilizării resurselor naturale, dar și pentru a asigura o **tranziție echitabilă pentru toți**, inclusiv pentru comunitățile locale care depind de utilizarea resursele naturale, fiind în mod tradițional angrenate în valorificarea și prelucrarea acestor resurse. Aceste fonduri nu ar trebui acoperite doar din bugetul național, cum se întâmplă (vremelnic) acum, ci de **fonduri europene dedicate conservării pădurilor. În acest sens se impune o alocare bugetară “echitabilă”, bazată pe indicatori de rezultat clari, în legătură cu obiectivele de conservare a pădurilor și eforturile de conservare.** Asumarea de către România a țintei de 10% protecție strictă, înseamnă triplarea suprafețelor pentru care urmează să se instituie restricții privind recoltarea lemnului. Fără aceste măsuri de compensare nivelul, acceptarea de către populația locală a regimului de arie protejată va fi compromisă.

PERSPECTIVA SOCIETĂȚII CIVILE ASUPRA AGRICULTURII

La nivel global, sistemele alimentare reprezintă o treime din gazele cu efect de seră. Agricultură europeană este singurul sistem agroalimentar major din lume care a reușit reducerea gazelor cu efect de seră (GES) cu 20% din 1990, iar fermierii europeni au făcut progrese semnificative și în reducerea consumului de pesticide și îmbunătățirea calității apei. Cu toate acestea, acest proces nu a fost unul nici liniar, nici omogen în toate statele membre.

Fermierii români consideră că **trebuie armonizate politica de mediu și cea agricolă, cu obiective win-win pentru ambele sectoare**. Pare a exista un consens cu privire la obiectivele majore ale Pactului Verde European, însă nu și o înțelegere asupra modului în care trebuie ajuns acolo și a obiectivelor de etapă. Agricultorii consideră că Pactul Verde European a condus la supra-reglementare și a creat un sentiment anti-agricultură care a dăunat dialogului între instituții și fermieri.

În viitoarea structură a Comisiei Europene este necesară introducerea unui post de **Comisar European pentru Sistemul Agroalimentar**, cu atribuții nu doar în **domeniul agricol, ci în domeniul sistemelor agroalimentare, sanitare și de comerț internațional**. Prezentul cadru de acorduri comerciale internaționale subminează profund competitivitatea producătorilor agroalimentari europeni, standardele de mediu impuse acestora nefiind respectate de producătorii agricoli și alimentari din state terțe. Este necesară adaptarea Mecanismului de Ajustarea a Carbonului la Graniță (CBAM) și în domeniul agroalimentar, pentru a combate influxul de produse alimentare ieftine, intensive din punct de vedere al carbonului și nereglementate din State Terțe. Obiectivul strategic al viitoarei Comisii Europene trebuie să fie **descentralizarea sistemului agroalimentar și susținerea lanțurilor agroalimentare scurte**.

Orice decizie trebuie să fie susținută de studii de impact și de o comunicare adecvată cu cei mai afectați de aceste decizii. Lanțurile agroalimentare scurte pot susține inclusiv obiective sociale și de dezvoltare economică locală, prin programe precum O masă caldă în școli. **Practicile agricole sustenabile**, în special **agricultura regenerativă**, trebuie susținute strategic de viitoarea Comisie.

Organizațiile agroalimentare și de fermieri din România militează pentru schimbarea de abordare în Planurile Naționale Strategice actuale în domeniul agriculturii – **de la constrângeri vizavi de practicile de mediu (eco-condiționalități) la stimulente (eco-scheme)**.

Implementarea legii privind restaurarea naturii și a țintelor clare privind suprafețele care trebuie puse sub conservare trebuie făcută prin **mecanisme de compensare corectă** a fermierilor, dar și prin noi **mecanisme de finanțare/ instrumente financiare inovatoare**, precum crearea de noi piețe de carbon prin răsplătirea celor care produc bunuri și servicii publice în domeniul biodiversității. Fermierii pot juca un rol cheie în dezvoltarea bioeconomiei și trebuie stimulați să producă bioenergie (biocombustibili vegetali/biometan/biogaz de origine controlată).

Deși un subiect controversat, trebuie abordată și chestiunea **neonicotinoidelor**, prin **studii de impact corespunzătoare** și printr-o abordare echitabilă la nivel european. În prezent, în România există culturi unde se înregistrează depășiri ale Pragului Economic de Dăunare la nivelul solului, folosirea unor neonicotinoide asupra semințelor fiind necesară, temporară și bine delimitată în timp, până la identificarea unor soluții alternative eficiente și eficiente din punct de vedere economic.

Este necesară stimularea inovării în agricultură prin finanțarea pilotării și scalării de soluții precum:

- îngrășăminte neutre din punct de vedere al carbonului
- noi soiuri rezistente la boli și adaptate la schimbări climatice
- agricultura de precizie și utilizarea inteligenței artificiale în agricultură.

În concluzie, societatea civilă participantă este aliniată cu privire la nevoia de **transformare structurală a economiei europene**, către un model centrat pe bunăstare pentru toți cetățenii și echilibru ecologic. În acest sens, Pactul Verde European este o oportunitate fără precedent de a adresa atât cauzele, precum și efectele celor trei crize climatice – încălzirea climatică, pierderea biodiversității și poluarea, și de a face din UE un vârf de lance în lupta climatică la nivel global. În paralel, este o oportunitate de a adresa inechitățile sociale ce hrănesc sentimente euro-sceptice pe tot continentul european. Succesul acestei inițiative este condiționat de capacitatea comunitară de mitigare a riscurilor sociale, în scopul distribuirii echitabile a costurilor și beneficiilor tranziției verzi și construirii consensului public. Iar pentru că orice transformare a economiei europene reverberează dincolo de frontierele europene, tranziția verde a blocului comunitar trebuie să ia în considerare externalitățile negative generate de proces, cu scopul de a avansa, printr-un proces corect și colaborativ, tranziția globală către un model economic mai echitabil pentru oameni și pentru planetă.

Ne exprimăm disponibilitatea pentru dialog și colaborare, precum și speranța ca noul Parlament European și noua Comisie Europeană să se angajeze într-un dialog constructiv, bazat pe informație de la firul ierbii, cu organizațiile societății civile din România.

CONTACT

Corina Murafa

Membru

Consiliul Economic și Social European

corina.murafabenga@eesc.europa.eu

Eliza Barnea

Coordonator Campanie Tranziție Justă

Bankwatch România

eliza.barnea@bankwatch.org

George Jiglău

Președinte

Centrul pentru Studiul Democrației

jiglau@fspac.ro

George Kudor

Director

Coaliția Fundația Natura 2000

george.kudor@gmail.com

Alexandra Toderiță Popa

Președinte

Centrul Român pentru Politici Europene

alexandra.toderita@crpe.ro

